

HIPOTEKA MORSKA JAKO FORMA ZABEZPIECZENIA NALEŻNOŚCI PIENIĘŻNYCH Z TYTUŁU PODATKÓW W TRYBIE USTAWY O POSTĘPOWANIU EGZEKUCYJNYM W ADMINISTRACJI

Postępowanie zabezpieczające uregulowane w dziale IV EgzAdmU służy zapewnieniu wpływu dochodów z tytułu podatków, stanowi gwarancję wykonania obowiązku podatkowego; toczy się ono przed wszczęciem postępowania egzekucyjnego. To rozwiązanie uzupełnia tryb jurysdykcyjny zabezpieczenia wykonania zobowiązań podatkowych z art. 33d *Ordytacji Podatkowej*. Przy złożeniu wniosku o zabezpieczenie w formie z 33d, postępowanie zabezpieczające w trybie z EgzAdmU może nastąpić dopiero po wydaniu postanowienia odmawiającego przyjęcia zabezpieczenia, stronie przysługuje na nie zażalenie, które się wnosi w terminie 7 dni od doręczenia postanowienia.

Przesłankami zabezpieczenia jest zaistnienie prawdopodobieństwa że jego brak mógłby utrudnić bądź udaremnić egzekucję, nieistotna jest w tym przypadku obawa przed niewykonaniem zobowiązania (stanowiąca przesłankę zabezpieczenia w *Ordytacji podatkowej*) ten tryb zabezpieczenia bowiem przede wszystkim służy ochronie interesów wierzyciela.

Dokonuje się zabezpieczenia w szczególności gdy stwierdzono brak płynności finansowej zobowiązanego, którą można uznać za zdolność do terminowego wywiązywania się z bieżących zobowiązań. Jej brak oczywiście nie oznacza niemożności wykonania zobowiązania, ale uzasadnia przypuszczenie, że podatnik może w przyszłości stać się niewypłacalny.

Kolejną przesłanką jest unikanie wykonania przez zobowiązanego obowiązku przez nieujawnianie zobowiązań powstających z mocy prawa lub nierzetelne prowadzenie ksiąg podatkowych. Powyższe czynności świadczą o uchylaniu się podatnika od opodatkowania poprzez nieskładanie rocznych deklaracji od podatków dochodowych, zgłoszeń celnych, deklaracji rozliczeniowych złożonych przez płatnika składek na ubezpieczenia społeczne a także nieujawnianie informacji o opłacie paliwowej (*ustawa z 27.10.94 o autostradach płatnych oraz o Krajowym Funduszu Drogowym*).

Nierzetelne prowadzenie ksiąg podatkowych zostaje stwierdzone w toku postępowania podatkowego. Zgodnie z art. 193 ordynacji podatkowej tylko rzetelnie i w sposób niewadliwy prowadzone księgi mogą stanowić dowód tego, co wynika z zawartych w nich zapisów. Księgi podatkowe uważa się za rzetelne, jeżeli dokonywane w nich zapisy odzwierciedlają stan rzeczywisty, a za niewadliwe uznaje się księgi prowadzone zgodnie z zasadami wynikającymi z odrębnych przepisów (m.in. rozporządzenie w/s pobierania przez płatników podatku od spadków i darowizn, warunki dotyczące miejsc, w których będą odbierane wyroby akcyzowe zharmonizowane, zabezpieczenie akcyzowe składane przez zarejestrowanego i niezarejestrowanego handlowca oraz sposób prowadzenia ewidencji przez zarejestrowanego handlowca; prowadzenie podatkowej księgi przychodów i rozchodów; prowadzenie kart przychodów; prowadzenie ewidencji przychodów i wykazu środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych)

W przypadku gdy organ podatkowy stwierdzi nierzetelność lub wadliwość ksiąg wówczas w protokole ich badania określa, za jaki okres i w jakiej części nie uznaje ich za dowód tego, co wynika z zawartych w nich zapisów. Strona w terminie 14 dni od doręczenia odpisu protokołu może wnieść zastrzeżenia do zawartych w nim ustaleń, przedstawiając jednocześnie dowody, które umożliwią organowi podatkowemu prawidłowe określenie podstawy opodatkowania.

Ostatnią przesłanką dokonania zabezpieczenia przez organ podatkowy jest dokonywanie przez zobowiązanego wyprzedazy majątku, a więc wszelkie czynności w wyniku których

osoba trzecia uzyskuje korzyść. W tej sytuacji następuje znaczne naruszenie interesów wierzyciela.

W trybie omawianej ustawy możliwe jest dokonanie zabezpieczenia nie tylko powymiarowego, ale również przedwymiarowego, podobnie jest w przypadku zabezpieczenia wykonania zobowiązań w trybie Ordynacji podatkowej. Warunkiem jest jednak przypuszczenie, że brak zabezpieczenia mógłby utrudnić lub udaremnić skuteczne przeprowadzenie egzekucji, a przepisy odrębne zezwalają na takie zabezpieczenie (np. zabezpieczenie należności celnych przed wydaniem decyzji w/s wysokości długu celnego).

Dokonanie zabezpieczenia następuje na wniosek wierzyciela lub organu kontroli skarbowej i na podstawie wydanego przez niego zarządzenia zabezpieczenia, które sporządza się wg wzoru określonego w rozporządzeniu Ministra Finansów dot. *wykonania niektórych przepisów ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji*.

W zarządzeniu zabezpieczenia wierzyciel jest obowiązany podać sposób i zakres zabezpieczenia. Art. 164 EgzAdmU przewiduje 5 form zabezpieczenia: zajęcie pieniędzy, wynagrodzenia za pracę, wierzytelności z rachunków bankowych, innych wierzytelności i praw majątkowych lub ruchomości; obciążenie nieruchomości zobowiązanego hipoteką przymusową, w tym przez złożenie dokumentów do zbioru dokumentów w przypadku nieruchomości, która nie ma urządzonej księgi wieczystej; obciążenie statku morskiego zastawem wpisanym do rejestru okrętowego; ustanowienie zakazu zbywania i obciążania nieruchomości, która nie ma urządzonej księgi wieczystej albo której księga wieczysta zginęła lub uległa zniszczeniu; ustanowienie zakazu zbywania spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego, spółdzielczego prawa do lokalu użytkowego lub prawa do domu jednorodzinnego w spółdzielni mieszkaniowej.

Hipoteka morska (pojęcie zastawu na statkach jest mylące, gdyż stosuje się przepisy *ustawy o księgach wieczystych i hipotece*, mimo iż statek nie stanowi nieruchomości, wyjątkiem jest zastaw na statkach niewpisany do rejestru okrętowego, który to nie może być traktowany jak hipoteka i do niego stosuje się przepisy prawa cywilnego o zastawie na rzeczach ruchomych) jest uregulowana w dziale II *Kodeksu morskiego*.

Powstaje ona z momentem wpisu do rejestru okrętowego, działu II księgi rejestrowej rejestru stałego bądź rejestru statków w budowie, prowadzonego przez izbę morską właściwą dla portu macierzystego statku. Oświadczenie woli właściciela o ustanowieniu na jego statku hipoteki powinno być złożone na piśmie z podpisem notarialnie poświadczonym. Podobną formę przewiduje się dla umowy zawartej między właścicielem statku a wierzycielem, przewidującej przejęcie przez wierzyciela hipotecznego posiadania statku obciążonego hipoteką, łącznie z upoważnieniem do jego sprzedaży, w celu zaspokojenia zabezpieczonej wierzytelności z dochodu, jaki przynosi statek, lub z ceny uzyskanej z jego sprzedaży. Ponadto umowa ta powinna określać wartość statku a jej zawarcie powinno być poprzedzone uzyskaniem zgody pozostałych wierzycieli hipotecznych, wyrażonej na piśmie, z podpisami notarialnie poświadczonymi.

Jednak przed dokonaniem czynności polegających na zaspokojeniu ze statku, poprzez przejęcie lub jego sprzedaż, wierzyciel jest obowiązany pisemnie zawiadomić właściciela statku i organ rejestrowy, czyli Izbę morską, o zamierzonych działaniach. W terminie 14 dni od zawiadomienia właściciel statku może zaspokoić wierzyciela hipotecznego, ale przysługuje mu również prawo do wniesienia powództwa do sądu o ustalenie nieistnienia wierzytelności bądź jej niewymagalności w całości lub w części, wymaga ono ujawnienia w rejestrze okrętowym. Skutkiem takiego działania jest zawieszenie prawa wierzyciela do zaspokojenia się poprzez przejęcie lub sprzedaż statku do czasu prawomocnego zakończenia postępowania.

W przypadku gdy właściciel statku nie zaspokaja zabezpieczonej hipoteką morską wierzytelności lub w innych przypadkach określonych w omawianej już wcześniej umowie, można dokonać przejęcia statku.

Powyższa czynność wymaga złożenia przez wierzyciela hipotecznego pisemnego oświadczenia, z podpisem notarialnie poświadczonym, w tej sprawie, z powołaniem się na okoliczności uzasadniające przejęcie posiadania. Podlega ono ujawnieniu w rejestrze

okrętowym po upływie 14 dni od dnia zawiadomienia właściciela statku, chyba że właściciel wyraził zgodę na wcześniejszy termin. Następnie Izba morska stwierdza zgodność powyższego oświadczenia z treścią umowy o ustanowieniu hipoteki morskiej. To postanowienie Izby morskiej dołącza się do wniosku wierzyciela hipotecznego o wprowadzenie w posiadanie statku przy udziale komornika.

Wierzyciel hipoteczny po przejęciu statku w posiadanie może zaspokoić zabezpieczona wierzytelność, poprzez oddanie w posiadanie osobie trzeciej, bądź też wydzierżawienie lub oddanie w najem, z tytułu opłat za dzierżawę lub najem statku. Umowa o ustanowieniu hipoteki może wymagać zgody właściciela statku na dokonanie tych czynności.

Po upływie terminu zaspokojenia wierzytelności, wierzyciel może złożyć pisemny wniosek z podpisem notarialnie poświadczonym o sprzedaż statku. Podlega on ujawnieniu w rejestrze okrętowym po upływie 14 dni od dnia zawiadomienia właściciela statku i organu rejestrowego (Izby morskiej), chyba że właściciel statku zgodził się na wcześniejszy termin. Sprzedaż jest przeprowadzana przez notariusza lub komornika w terminie 30 dni od dnia złożenia wniosku o dokonanie sprzedaży. Na 7 dni przed data sprzedaży wierzyciel hipoteczny jest obowiązany powiadomić innych wierzycieli hipotecznych o złożeniu wniosku, w przeciwnym wypadku odpowiada on za wynikłą stąd szkodę. Sprzedaż dokonana w tym trybie wywołuje te same skutki prawne, co sprzedaż dokonana w drodze sądowego postępowania egzekucyjnego.

Można ustanowić hipotekę morską na więcej niż jednym statku w celu zabezpieczenia tej samej wierzytelności. Obciążenie hipoteką obejmuje oprócz statku i jego przynależności, także wierzytelności właściciela statku powstałe po ustanowieniu hipoteki z tytułu odszkodowania za uszkodzenie lub stratę statku, łącznie z odszkodowaniem ubezpieczeniowym, wynagrodzenia za ratownictwo w zakresie, w jakim wyrównuje ono szkody w statku spowodowane ratownictwem, udziału statku w awarii wspólnej, opłat za najem lub dzierżawę statku. Strony mogą rozszerzyć zakres wierzytelności obciążonych hipoteką morską. W przypadku ustanowienia hipoteki morskiej na statku w budowie, obejmuje ona materiały, urządzenia i wyposażenie znajdujące się na terenie stoczni budującej obciążony hipoteką statek, które przez oznakowanie lub w inny sposób zostały wyraźnie zidentyfikowane jako przeznaczone do budowy lub na wyposażenie tego statku.

Wierzytelność zabezpieczona hipoteką morską podlega zaspokojeniu, co do zasady w drodze sądowego postępowania egzekucyjnego, z przedmiotu tej hipoteki z pierwszeństwem przed innymi wierzytelnościami, z wyjątkiem wierzytelności uprzywilejowanych z tytułu : należnych państwu kosztów sądowych, nie wyłączając kosztów egzekucji sądowej; wydatków poniesionych we wspólnym interesie wierzycieli na zachowanie statku lub w celu sprzedaży statku i podziału uzyskanej ceny; opłat tonażowych, latarniowych lub portowych oraz innych opłat i świadczeń publicznych tego rodzaju; opłat pilotowych oraz kosztów nadzoru i zachowania statku powstałych od chwili jego wejścia do ostatniego portu; umów o pracę na statku zawartych z kapitanem, innymi członkami załogi i osobami zatrudnionymi w obsłudze statku; wynagrodzenia za ratownictwo oraz udziału statku w awarii wspólnej; wynagrodzenia szkody wyrządzonej zderzeniem statków lub innymi wypadkami morskimi, jak również szkody wyrządzonej w portowych urządzeniach, dokach i drogach żeglugowych; odszkodowania za śmierć, uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia pasażerów i członków załogi; odszkodowania za utratę lub uszkodzenie ładunku bądź bagażu; umów zawartych lub innych czynności prawnych podjętych przez kapitana, w granicach jego ustawowego umocowania, w czasie przebywania statku poza portem macierzystym, dla rzeczywistych potrzeb konserwacji statku lub kontynuowania podróży, bez względu na to, czy kapitan jest równocześnie armatorem lub właścicielem statku oraz czy roszczenie przysługuje jemu samemu czy dostawcom, osobom naprawiającym statek, pożyczkodawcom lub innym kontrahentom, oraz kosztów egzekucyjnych, należności alimentacyjnych oraz rent z tytułu odszkodowania za wywołanie choroby, niezdolności do pracy, kalectwa lub śmierci, jak również kosztów ostatniej choroby i zwykłego pogrzebu właściciela statku.

Wierzyciel, w przypadku świadomego, znacznego zwiększania ryzyka związanego z eksploatacją statku obciążonego hipoteką, które powoduje istotne pogorszenie jego sytuacji

może żądać niezwłocznego zaspokojenia z przedmiotu hipoteki lub dodatkowego zabezpieczenia.

Zabezpieczenie należności powinno mieć charakter tymczasowy, dlatego też ustawodawca w art. 159 EgzAdmU przewidział możliwość, na żądanie zobowiązanego, uchylenia zabezpieczenia jeżeli wniosek wierzyciela o wszczęcie postępowania nie został zgłoszony w terminie 30 dni od dnia dokonania zabezpieczenia należności lub 3 miesiące w odniesieniu do należności o wysokości ustalonej w decyzji organu podatkowego o zabezpieczeniu. Termin ten może być przedłużony tylko w wypadku gdy z uzasadnionych przyczyn postępowanie egzekucyjne nie mogło być wszczęte. Uchylenie zabezpieczenia następuje w formie postanowienia, na które służy zobowiązanemu i wierzycielowi niebędącemu jednocześnie organem egzekucyjnym, zażalenie.

Zabezpieczenie należności powinno służyć skutecznej egzekucji, tym różni się od zabezpieczenia wykonania zobowiązań podatkowych w trybie Ordynacji podatkowej, gdzie sama niewypłacalność podatnika stanowi przesłankę do jego dokonania. Ustawa o postępowaniu egzekucyjnym w administracji bowiem skupia się na zaspokojeniu roszczeń wierzyciela i ochronie jego praw. Podstawą jest możliwość dokonania skutecznej egzekucji należności pieniężnych, w omawianym przypadku poprzez ustanowienie hipoteki morskiej.